

трѣбвало да влѣзатъ въ категорията на положителнитѣ типове — той ги намира още неоформени и лишени отъ силенъ характеръ. Споредъ него, българскитѣ животъ — за сега — е далечъ назадъ останалъ отъ културния западъ и още слабо е проникнатъ отъ цивилизацията; въ него още силно прѣобладаватъ грубитѣ, материални интереси, а идеалнитѣ, естетичнитѣ, хуманнитѣ чувства и потрѣби сж още въ своя зародишъ. Азъ силно наблѣгамъ върху тоя именно смисълъ на пиесата: Яворовъ едва ли не я написалъ, за да докаже тезата си. Ако не допуснемъ това, трѣбва да мислимъ поне, че, когато почналъ да пише своята трагедия, въ душата му е била вече готова есенцията ѝ, т. е. мисълта, че, въ България, материята потиска духа; че тамъ идеалнитѣ пориви издѣхватъ още прѣди да се проявятъ свободно. Въ всѣки случай трѣба да признаемъ, че Яворовъ е влѣлъ въ трагедията си единъ дълбокъ песимизъмъ. Ще си послужи съ примѣри, за да стана по-ясенъ. Кой е главниятъ виновникъ за гибелта на Мила и Христофорова? Това не сж само Стефанъ и Елисавета Драгоданоглу и Д-ръ Васко Чипиловски — символи на хищния егоизъмъ, на проташкото славолубие, на завистта и глупостта въ българския животъ, а — цѣлата онази печална българска дѣйствителностъ, която изобилствува съ много такива екземпляри — споредъ сфащането на Яворова; — която е анонимниятъ отговорникъ за безбройнитѣ жертви, като Мила и Христофоровъ. Ако Яворовъ можеше напълно да се освободи отъ лирическия си субективизъмъ и да възсздаде съсъ сжщия силенъ реализъмъ и положителнитѣ страни на българския общественъ, сѣмеенъ и индивидуаленъ животъ, съ какъвто — е нарисувалъ несимпатичнитѣ, тъмнитѣ му страни, — той щѣше да ни даде едно много по-свършено произведение, плодъ на чисто реалистично и обективно творчество. Но такова пълно безучастие, такова епическо спокойствие е немислимо — поне въ началото — за единъ довчерашенъ лирикъ. Само постепенно поетътъ ще вторачи пророческиятъ си погледъ въ ония неуволими за простиятъ наблюдател явления и гънки на живота, които откриватъ тайнитѣ си само слѣдъ упорито и искрено наблюдение и — главно на хора съ привикнало, изпитателно око. Съ интересенъ художественъ похватъ си служи Яворовъ: той обича антирезистъ. Такива сж Христ форовъ и Драгоданоглу, Чудомиръ и Д-ръ Чипиловски, Мила (Амели) и Елисавета Драгоданоглу. Тѣзи антирезисти му служатъ да охарактеризува най-релефно дѣйстващитѣ лица, пѣкъ и законътъ за контраститѣ, проявенъ въ художествени форми, задоволява донѣмакъ кждѣ човѣшкия умъ. Колко силенъ реализъмъ блика отъ отрицателнитѣ образи на Стефана и Елисавета! Колко живи типове сж Чудомиръ съ своята прѣдизвикателна безцеремонностъ и Д-ръ Васко съсъ своята телешка ограниченостъ! Каква прѣлестна фигура е тази Амели! Най-много тя, а Чудомиръ и Марко Петровичъ по-малко отъ нея доказватъ,